

BENEDICT AL XVI-LEA

CE ESTE CREȘTINISMUL

Un testament spiritual

Ediție îngrijită de
Elio Guerriero și Georg Gänswein

Postfață de **PS Mihai Frățilă**

Traducerea din limba italiană de
Monica Broșteanu și Francisca Băltăceanu

Galaxia Gutenberg

2023

CUPRINS

Cuvânt înainte de <i>Elio Guerriero</i>	7
Prefață.....	10
I. RELIGIILE ȘI CREDINȚA CREȘTINĂ	15
Iubirea la originea misiunii	17
Ce este religia	24
II. ELEMENTE FUNDAMENTALE ALE CREDINȚEI CREȘTINE	31
Monoteism și toleranță	33
Dialogul creștino-islamic	48
Muzică și liturgie	52
Teologia liturgiei	57
III. EVREI ȘI CREȘTINI ÎN DIALOG.....	59
Harul și chemarea fără întoarcere	
Observații la tratatul <i>De Iudaeis</i>	60
Benedict al XVI-lea – Arie Folger	
Schimb epistolar august-septembrie 2018	91
IV. TEME DE TEOLOGIE DOGMATICĂ	100
Credința nu este o idee, ci viață	102
Preoția catolică	115
Semnificația împărtășaniei	146

V. TEME DE TEOLOGIE MORALĂ	167
Biserica și scandalul abuzurilor sexuale	169
VI. CONTRIBUȚII OCAZIONALE.....	189
Comisia teologică internațională	191
O sută de ani de la nașterea Sfântului Ioan Paul al II-lea	199
Șaptezeci și cinci de ani de la moartea părintelui iezuit Alfred Delp	206
Tăcerea lui e și felul lui de a se exprima	209
Postfață de PS Mihai Frățilă	216
Anexă: Lista cronologică a traducerilor în limba română din opera lui Joseph Ratzinger/Papa Benedict XVI	219

CUVÂNT ÎNAINTE

de Elio Guerriero

În 2019 am îngrijit publicarea unui volum intitulat *Evrei și creștini*¹, în care puneam la dispoziția cititorilor italieni articolul papei Benedict, *Grazia e chiamata senza pentimento* („Harul și chemarea fără întoarcere”), urmat de un schimb epistolar între rabinul șef al Vienei, Arie Folger, și papa emerit. Căci, în mod ciudat, articolul lui Ratzinger, definit de către unii teologi catolici de limbă germană ca un pericol pentru dialogul dintre evrei și creștini, era apărat de rabinul șef al Vienei și de alți reprezentanți ai evreilor, italieni și străini.

Publicarea a avut un efect bun pentru dialog, într-atât încât, la prezentarea acestei lucrări care a avut loc la Universitatea Lateran, erau prezenți Arie Folger, Riccardo Di Segni, rabinul-șef al Romei, și Renzo Gattegna, președinte al Uniunii comunităților evreiești italiene. Pozitivă a fost și difuzarea cărții în Italia și au existat și ediții în străinătate.

Încurajat de acest precedent, în cadrul unei întâlniri în care îl puneam la curent cu evenimentele, am îndrăznit să-i cer papei emerit: „De ce să nu fie adunate într-un volum și publicate laolaltă texte scrise după demisia Sanctității voastre?” Potrivit unui obicei pe care i-l cunoșteam de ceva vreme, papa Benedict a răspuns că se va gândi. Am aflat mai apoi că

---

¹ Benedetto XVI in dialogo con il rabbino Arie Folger, *Ebrei e cristiani*, a cura di Elio Guerriero, Cinisello Balsamo, San Paolo, 2019.

începuse să strângă materialul și acest lucru era, nêndoielnic, un semn pozitiv.

Situația s-a complicat la publicarea volumului cardinalului Robert Sarah, *Din adâncul inimii noastre*², în care figura un articol al papei Benedict despre preoția catolică. Potrivit unor comentatori răuvoitori, printre care s-au remarcat iarăși autori de limbă germană, opera părea oarecum o dezavuare a Sinodului episcopilor pentru Amazonia, care avusese loc în octombrie 2019, și o anticipare a concluziilor pe care se pregătea să le tragă papa Francisc. S-a stârnit o furtună, în urma căreia papa emerit mi-a scris că era de acord cu cererea mea de a-i publica scrierile, dar punea o condiție: cartea trebuia publicată după moartea sa. „În ce mă privește, cât trăiesc, nu mai vreau să public nimic. Furia cercurilor care mi se împotrivesc în Germania e atât de mare încât apariția oricărui cuvânt al meu le provoacă vociferări asazine. Vreau să mă cruț pe mine însumi și creștinătatea de așa ceva”³.

În aceeași scrisoare, Benedict se scuza că încă nu se apucase să-și revizuiască textele, dar îmi făgăduia să facă acest lucru în curând. Într-adevăr, în lunile care au urmat, s-a apucat de lucru. Depășind cererile mele, nu s-a limitat să-și recitească articolele deja publicate. A completat în mod semnificativ unele texte, printre care merită amintit îndeosebi cel despre preoție. În cursul unei întâlniri care a avut loc pe 28 iunie 2021, ajunul celei de a 70-a aniversări a hirotonirii sale preoțești, mi-a vorbit cu entuziasm de viața sa de preot și a

---

² Robert Sarah con Benedetto XVI – Joseph Ratzinger, *Dal profondo del nostro cuore*, a cura di Nicolas Diat, Siena, Cantagalli, 2020. [ed. rom.: Cardinalul Robert Sarah cu Benedict al XVI-lea/Joseph Ratzinger, *Din adâncul inimii noastre*, trad. Mihai Pătrașcu, Sapientia, Iași, 2020]

³ Scrisoare către subsemnatul din 13 ianuarie 2021.

subliniat importanța textului despre preoție, care se poate citi în acest volum. Era mulțumit de rezultatul la care ajunsese, tocmai pornind de la experiența sa personală. Considera, printre altele, că adusese o contribuție la umplerea unei lacune din decretul conciliului Vatican II privind slujirea și viața preoțească. Lucrul în jurul acestui text nu era încă terminat. Voind să dea o structură internă și o întregire culegerii, el scria unele contribuții importante ce trebuiau adăugate, precum acelea despre religii și despre prezența lui Isus în Euharistie.

Pe scurt, volumul de față nu e doar o culegere de texte deja editate sau în parte noi, ci, așa cum o spune subtitlul, e și un fel de testament spiritual dictat de înțelepciunea spiritului și de inima de părinte mereu atent la așteptările și speranțele credincioșilor și ale tuturor oamenilor. După cum se știe, papa Benedict scria în germană. Traducerile textelor au fost făcute de Pierluca Azzaro și de mine însumi. În plus, papa Benedict a decis ca ediția de referință a lucrării de față să fie cea italiană.

Mie îmi rămâne îndatorirea de a-mi exprima încă o dată recunoștința față de papa Benedict pentru încrederea pe care mi-a acordat-o deja de ani îndelungați.

PREFAȚĂ

Când, pe 11 februarie 2013 mi-am anunțat demisia din funcția de urmaș al lui Petru, nu aveam nici un plan cu privire la ce aveam să fac în noua situație. Eram prea epuizat ca să-mi pot planifica alte lucrări. În afară de asta, publicarea *Copilăriei lui Isus*¹ părea o încheiere logică a scrierilor mele teologice.

După alegerea papei Francisc mi-am reluat încet-încet munca de teolog. Astfel, de-a lungul anilor, s-au conturat o serie de contribuții mici și medii, care sunt prezentate în volumul de față. În primul rând este lecția pe care am ținut-o cu ocazia inaugurării aulei mari a Universității Pontificale Urbaniene, pe 21 octombrie 2014. E inclusă aici fără modificări.

---

¹ Prima parte în ordine biografică și ultima în ordinea publicării a trilogiei dedicate lui Isus. Lucrarea a fost publicată inițial [în italiană, n. trad.] la ed. Rizzoli în trei volume, cu titlurile următoare: *Gesù di Nazaret. Dal Battesimo alla Trasfigurazione*, Milano 2007; *Gesù di Nazaret. Dall'ingresso in Gerusalemme fino alla risurrezione*, Milano 2011; *L'infanzia di Gesù*, Milano 2012. Opera a fost apoi publicată într-un singur volum în *Opera Omnia*, Città del Vaticano, LEV, 2013. Acest volum, n. VI/1, a refăcut ordinea cronologică a vieții lui Isus [ed. rom.: Joseph Ratzinger/Papa Benedict XVI, *Isus din Nazaret*. vol. I. *De la Botez la Schimbarea la Față*, trad. Alexandru Mihăilescu, Editura Rao, București, 2010; Idem, *Isus din Nazaret*. vol. II. *De la intrarea în Ierusalim la Înviere*, trad. Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu, Editura Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2012; Idem, *Isus din Nazaret*. vol. III. *Copilăria*, trad. Francisca Băltăceanu și Monica Broșteanu, Editura ARCB, București, 2013].

Mai adaug apoi un text pentru a aduce clarificări conceptului religiilor, cu care credința creștină vrea să intre în dialog.

Al doilea capitol abordează tema naturii și devenirii monoteismului. Urmează un text scurt despre metoda dialogului creștino-islamic și mulțumirea pentru conferirea doctoratului *honoris causa* de către Universitatea Pontificală din Cracovia. Acestor două texte scurte li se adaugă prefața pe care am scris-o pentru ediția în limba rusă a volumului XI din ale mele *Opera Omnia*, intitulat *Teologia della liturgia*.

În capitolul al treilea reiau textul pe care l-am scris despre relațiile dintre evrei și creștini, precum și schimbul de scrisori dintre mine și rabinul Arie Folger din august și septembrie 2018. Înviniuirile privitoare la presupuse poziții antievreiești prezente în gândirea mea le-am respins deja cu hotărâre. Din partea evreilor, încercările mele au fost apreciate în mod cu totul pozitiv. Sper, prin urmare, ca ele să contribuie în continuare la un dialog bun.

Capitolul al patrulea începe cu un interviu la care mă invitase Părintele Daniele Libanori. E vorba de tema conform căreia Isus Cristos trebuia să moară pentru a reînnoi orânduirea ființei răsturnată de păcat. Răspunsul clasic elaborat de Anselm din Canterbury este pentru noi aproape de neînțeles. În interviu am încercat să arăt cum putem înțelege în mod rezonabil astăzi motivul pătimirii și morții lui Isus Cristos.

Urmează două texte care se ocupă de tema preoției și a Euharistiei. Articolul despre preoție a fost publicat într-o formă inițială în volumul cardinalului Sarah, *Din adâncul inimii noastre*. Ulterior l-am reelaborat și i-am dat un nou centru de greutate. Textul din conciliul Vatican II despre preoția ministerială a încercat să-i arate din nou frumusețea. În acest context, însă, s-a omis ceva esențial din pricina situației exegezei

biblice moderne. Într-adevăr, preoția apare esențialmente ca o slujire pastorală, pe când ceea ce e *propriu-zis* sacerdotal în slujirea pastorală neotestamentară nu ar fi prezent. Eu însă am putut demonstra că, totuși, presbiterul neotestamentar este un *sacerdos*, chiar dacă într-un sens nou definit de Marele Preot Cristos pe cruce. Am mai abordat și dezbateră privind intercomuniunea care din când în când e reluată puternic în Germania. A rezultat o privire aprofundată asupra prezenței Trupului și Sângelui lui Cristos și astfel o nouă definiție a ceea ce se poate înțelege, sau nu, din expresia „a mânca și a bea trupul și sângele lui Cristos”.

Capitolul al cincilea se ocupă de chestiuni morale. E prezentată aici o contribuție fundamentală cu privire la problema Bisericii și a scandalului abuzurilor sexuale.

Capitolul al șaselea cuprinde contribuții scrise cu ocazia unor aniversări istorice. Textul meu despre cei cizzeci de ani de funcționare a Comisiei Teologice Internaționale; o amintire despre Sfântul Papă Ioan Paul al II-lea la o sută de ani după nașterea sa; o alocuțiune pentru a 75-a aniversare a morții Părintelui Alfred Delp. Se încheie cu un interviu despre sfântul Iosif, care mi-a fost dat ca patron de către părinții mei. Cu cât îmbătrânesc, cu atât îmi devine mai limpede figura patronului meu. De la el nu ne-a fost transmis nici un cuvânt, ci doar capacitatea sa de a asculta și de a acționa. Înțeleg tot mai bine că tocmai tăcerea sa ne vorbește și, dincolo de cunoașterea științifică, vrea să mă călăuzească la înțelepciune.

Acest volum, care adună scrierile alcătuite de mine la mănăstirea Mater Ecclesiae, trebuie să fie publicat după moartea mea. Am încredințat îngrijirea lui doctorului Elio Guerriero, care a scris o biografie a mea în limba italiană și îmi este

cunoscut pentru competența sa teologică. De aceea îi încredințez cu drag această ultimă operă a mea.

Benedict al XVI-lea

Mănăstirea Mater Ecclesiae

1 mai 2022, sărbătoarea Sfântului Iosif

IUBIREA LA ORIGINEA MISIUNII *

Aș vrea în primul rând să adresez cele mai calde mulțumiri Rectorului și autorităților academice ale Universității Pontificale Urbaniana, oficialităților și reprezentanților studenților pentru propunerea lor ca aula magna ce a fost reconstruită să primească numele meu. Aș vrea să-i mulțumesc în mod deosebit Marelui Cancelar al Universității, cardinalul Fernando Filoni, pentru că a acceptat această inițiativă. E motiv de mare bucurie pentru mine să fiu astfel prezent la lucrările Universității Pontificale Urbaniana.

În cursul diferitelor vizite pe care le-am putut face în calitate de prefect al Congregației pentru Doctrina Credinței, am rămas întotdeauna impresionat de atmosfera de universalitate pe care o respiră cei din această Universitate, în care tineri proveniți practic din toate țările lumii se pregătesc pentru a sluji Evanghelia în lumea contemporană. Văd și astăzi cu ochii minții, în fața mea, în aula restaurată, o comunitate alcătuită din atâția tineri, care ne fac să percepem în mod viu uimitoarea realitate a Bisericii catolice.

„Catolică”: acest atribut al Bisericii, care face parte din mărturisirea de credință din cele mai vechi timpuri, are în el ceva ce ține de Rusalii. Ne amintește că Biserica lui Isus

---

* Acest mesaj a fost citit cu ocazia inaugurării aulei magna de la universitatea Urbaniana, reconstruită și pusă sub numele lui Benedict al XVI-lea la 21 octombrie 2014.

Cristos nu a fost niciodată pentru un singur popor sau pentru o singură cultură, ci de la început a fost destinată omenirii întregi. Ultimele cuvinte pe care le-a rostit Isus către ucenicii săi au fost: „Faceți ucenici din toate popoarele” (Mt 28,19). Iar la Rusalii apostolii au vorbit în toate limbile, putând manifesta în acest fel, prin puterea Duhului Sfânt, întreaga cuprindere a credinței lor.

De atunci Biserica a sporit cu adevărat în toate continentele. Prezența voastră, dragi studenți și studenți, oglindește chipul universal al Bisericii. Profetul Zaharia vestise o împărăție mesianică întinsă de la o mare la alta și care avea să fie o împărăție a păcii (*Zah 9,9-10*). Și, într-adevăr, oriunde se celebrează Euharistia și oamenii, prin Domnul, devin împreună un singur trup, este prezentă întrucâtva acea pace pe care Isus Cristos făgăduise să o dea ucenicilor săi. Voi, dragi prieteni, sunteți colaboratorii acestei păci care, într-o lume sfâșiată și violentă, devine tot mai urgent de edificat și de păstrat. De aceea e atât de importantă munca Universității voastre, în care voiți să învățați să-l cunoașteți pe Isus Cristos mai îndeaproape ca să puteți deveni martori ai lui.

Domnul Înviat i-a însărcinat pe apostolii săi și, prin ei, pe ucenicii din toate timpurile, să-i ducă până la capătul pământului cuvântul și să-i facă pe oameni ucenici ai lui. Conciliul Vatican II, reluând, în decretul *Ad gentes*, o tradiție prezentă în toate veacurile, a pus în lumină motivele profunde ale acestei îndatoriri misionare și a încredințat-o astfel cu reînnoită putere Bisericii de azi.

Dar mai are ea într-adevăr rost? se întreabă mulți, înlăuntrul și în afara Bisericii. Misiunea este oare cu adevărat actuală? Nu s-ar cuveni mai degrabă să se organizeze un dialog între religii, ca ele să slujească împreună cauza păcii în

lume? Întrebarea de sens contrar este: oare dialogul poate înlocui misiunea? Astăzi mulți sunt de părere că religiile ar trebui să se respecte reciproc și, în dialogul dintre ele, să devină o forță comună a păcii. În acest mod de a gândi, se pornește de cele mai multe ori de la presupunerea că diversele religii sunt variante ale uneia și aceleiași realități, că „religie” ar fi genul proximal, care îmbracă forme diferite potrivit diferitelor culturi, dar exprimă totuși aceeași realitate. Problema adevărului, cea care la origine i-a pus în mișcare pe creștini mai mult decât orice altceva, e pusă aici în paranteză. Se presupune că adevărul autentic despre Dumnezeu ar fi, în ultimă analiză, de neatins și că cel mult se poate înfățișa ceea ce e negrăit doar cu ajutorul unei diversități de simboluri. Această renunțare la adevăr pare realistă și de folos pentru pacea dintre religiile lumii. Însă ea e totuși ucigătoare pentru credință. Într-adevăr, credința își pierde caracterul constrângător și seriozitatea, dacă totul se reduce la simboluri în fond interschimbabile, în stare să trimită doar de departe la misterul inaccesibil al dumnezeirii.

Dragi prieteni, vedeți că problema misiunii ne pune nu doar în fața întrebărilor fundamentale ale credinței, ci și în fața întrebării ce este omul. În contextul unei scurte alocuțiuni de salut, nu se poate, desigur încerca o analiză exhaustivă a acestei problematici. Aș vrea, totuși, să sugerez măcar direcția în care ar trebui să se îndrepte gândul nostru. O fac pornind din două puncte diferite.